

Fedres misgjeringer

bok

Baard H. Borge
«DE KALTE OSS NAZIYNGEL»
NS-barnas historie 1940-2002
Det Norske Samlaget

▼ En nøktern og grundig, men ubehagelig rapport om de uskyldige som fikk lide for foreldrenes feilaktige valg

Midt på 1980-tallet møtte jeg en klassevenninne fra gymnasen. Det var gått 25-30 år, vi snakket om gamle dager, og plutselig sa hun: «Du mobbet meg aldri fordi far var i NS.»

Jeg mistet munn og mæle (det skjer visst ikke ofte, har jeg hørt), men fikk til slutt mumlet frem et slags spørsmål om det virkelig var noen som gjorde det. Det var det, og hun nevnte et par navn som gjorde overraskelsen litt mindre.

Hennes historie kjente jeg, selvsagt. Hennes far arbeidet på kontor og satt inne noen måneder etter krigen. Annet galt enn å melde seg inn, under press fra resten av familien, hadde han ikke gjort. Hun begynte på folkeskolen i siste halvpart av 40-årene. Og 40 år senere satt erfaringene fremdeles rett under overflaten.

Jeg hadde altså vært blind. Baard H. Borge, førstelektor ved Høgskolen i Harstad, er født i 1963 og har sett bedre. Forlaget har rett i at han har skrevet en ubehagelig bok. For samtaler med barn som vokste opp i skyggen av foreldrenes (oftest farens) NS-medlemskap gjør det klart at det ikke var slik det burde ha vært. Dette var mennesker det ble begått urett mot.

De som våget liv og lemmer i kampen mot tyskerne og okkupasjonen, sloss neppe for et nytt og frigjort Norge hvor noen barn skulle stenges ute fra 17.mai-feiring og barnefødselsdager, eller for at de skulle få «spesialbehandling» i klassen når det ble snakket om årene 1940-1945 og Nazi-Tyskland.

Borge trekker endel generelle slutninger, som at isfron-ten mot NS-barn var mindre effektiv i bygdesamfunn enn i byer. De virker solide nok. Men det er enkelthistoriene som fascinerer og foruroliger, som denne beretningen: «Jeg husker historietimene med gru. I ettertid virket det som læreren dvelte ved krigen og dens redsler. Husker at medelevene snudde seg og stirret på meg... Friminuttene etter historietimene var jeg alltid alene.»

Borge finner også en endring i lærebøkene over tid. I nyere bøker er helteframstillingen av motstandskampen dempet, og de mer kontroversielle sider ved rettsoppgjøret blir oftere og bedre belyst.

Dette er både et grundig og et tankevekkende arbeid, over det bibelske hovedtemaet «Fedrenes misgjeringer». Det er tankevekkende også av den grunn at det er en historiker som er født på 1960-tallet, som kan utføre det.

PER EGIL HEGGE